

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2016. Ovaj prevod je realizovan uz podršku Trast fonda za ljudska prava Saveta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud. Ako su Vam potrebne dodatne informacije, pogledajte detaljnu naznaku o autorskim pravima na kraju ovog dokumenta.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2016. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2016. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur a la fin du présent document.

ČETVRTO ODELJENJE

**PREDMET MAGI I DRUGI PROTIV UJEDINJENOG
KRALJEVSTVA
(*MAGEE AND OTHERS v. THE UNITED KINGDOM*)**

(Predstavke br. 26289/12, 29062/12 i 29891/12)

PRESUDA
[Izvodi]

STRAZBUR

12. maj 2015.

PRAVOSNAŽNA

12. avgust 2015.

Ova presuda je postala pravosnažna u skladu sa članom 44, st. 2 Konvencije ali može biti predmet redakcijskih izmena.

U predmetu Magi i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva,

Evropski sud za ljudska prava (Četvrto odeljenje), zasedajući u Veću u sastavu:

Paivi Hirvela [*Päivi Hirvelä*], *predsednik*,

Džordž Nikolau [*George Nicolaou*],

Ledi Bianku,

Nona Cocoria [*Nona Tsotsoria*],

Pol Mahoni [*Paul Mahoney*],

Kšištof Wojtiček [*Krzysztof Wojtyczek*],

Faris Vehabović, *sudije*,

i Fransoa Elen-Paso [*Françoise Elens-Passos*], *sekretar odeljenja*,

Nakon većanja zatvorenog za javnost 14. aprila 2015. godine, izriče sledeću presudu usvojenu tog datuma:

POSTUPAK

1. Ovaj je predmet formiran na osnovu tri predstavke (br. 26289/12, 29062/12 i 29891/12) protiv Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Severne Irske koje su 1. maja 2012, 14. maja 2012, odnosno 10. maja 2012. godine Evropskom sudu za ljudska prava (u daljem tekstu: Sud) podneli troje irskih državljana, gospodin Gabrijel Magi [*Gabriel Magee*], gospodin Kolin Frensis Dafi [*Colin Francis Duffy*] i gospođa Tereza Magi [*Teresa Magee*] (u daljem tekstu podnosioci i podnositeljka predstavke) u skladu sa članom 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija).

2. Podnosiocima predstavke je zastupala advokatska kancelarija iz Belfasta, *KRW Law - LLP*. Podnositeljku predstavke je zastupao gospodin P. Moriarti [*Moriarty*] iz advokatske kancelarije *O'Connor & Moriarty Solicitors*, iz Lurgana. Vladu Ujedinjenog Kraljevstva (u daljem tekstu: Država) je predstavljala njena zastupnica pred Sudom, gospođa M. Edis [*Addis*] iz Forin ofisa.

3. Predstavke podnosioca predstavke su 25. septembra 2012. prosleđene Državi. Predstavka podnositeljke predstavke je Državi prosleđena 7. novembra 2012. I podnosioci i podnositeljka predstavke i Država su podneli napomene o dopuštenosti i meritumu predmeta (shodno pravilu 59, st. 1 Poslovnika Suda).

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

4. Prvi podnosilac predstavke je rođen 1972. i živi u Belfastu. Drugi podnosilac predstavke je rođen 1967. i živi u Lurganu. Podnositeljka predstavke je rođena 1978. i živi u Kregavonu.

A. Prvi podnosilac i podnositeljka predstavke

5. Prvi podnosilac i podnositeljka predstavke su 14. marta 2009. uhapšeni u skladu sa članom 41 Zakona o terorizmu iz 2000. godine (u daljem tekstu: Zakon iz 2000.) zbog sumnji da su umešani u ubistvo jednog policajca izvršeno 9. marta 2009. Istog dana su pritvoreni u policijskoj stanici gradića Antrim. Prvi podnosilac predstavke je dva puta ispitan 15. marta 2009. i jedanput 16. marta 2009; podnositeljka predstavke je tri puta ispitan 15. marta 2009. i jedanput 16. marta 2009.

6. Direktor Javnog tužilaštva (u daljem tekstu: DJT) je 16. marta 2009, u skladu sa stavom 29 Priloga br. 8 uz Zakon iz 2000, od Sreskog suda zahtevao da izda naloge za produžavanje pritvora prvog podnosioca i podnositeljke predstavke radi njihovog daljeg saslušanja i sprovođenja forenzičkih ispitivanja. Prvi podnosilac predstavke je svedočio pod zakletvom tokom ročišta. Posle ročišta, sudija Sreskog suda je izdala naloge kojima je odobreno produženje pritvora na pet dana.

7. Oboje su tokom narednih pet dana ispitivani u po dvanaest navrata.

8. DJT je 21. marta 2009, u skladu sa stavom 36 Priloga br. 8 uz Zakon iz 2000, Sreskom sudu podneo zahteve da se pritvor produži na sedam dana, počev od dana do kojeg je pritvor produžen prethodnim nalogom. Produženje je zahtevano kako bi se omogućilo dalje saslušavanje prvog podnosioca i podnositeljke predstavke, nakon što stignu rezultati dodatnih forenzičkih testova. Nadzornik policije je na odvojenim ročištima 22. marta 2009. svedočio pod zakletvom o nužnosti produženja, a sud je saslušao i argumente prvog podnosioca i podnositeljke predstavke.

9. Sudija, kraljičina savetnica Filpot [*Philpott QC*], izrekla je nakon ročišta pisanu presudu u odnosu na prvog podnosioca predstavke i *ex tempore* odluku u pogledu podnositeljke predstavke. Odobrila je oba zahteva za produženje pritvora – prvog podnosioca predstavke do 7:20 č. 28. marta 2009, a podnositeljke predstavke do 5:52 č. 28. marta 2009. Sudija Filpot je u svom obrazloženju konstatovala da su relevantni forenzički dokazi od centralnog značaja za istragu i da se ona sprovodi revnosno i ekspeditivno.

10. Sudija Filpot je u svojim odlukama razmatrala da li je Zakonom iz 2000. ili članom 5 Konvencije sudu koji odlučuje o produženju pritvora dato eksplicitno ili implicitno ovlašćenje da ispita zakonitost hapšenja ili da odobri puštanje na slobodu uz jemstvo. Zaključila je da nije, jer je sudija po Zakonu iz 2000. ovlašćen samo da odluči da li je produženje pritvora neophodno. Zato je ona mogla da se pozabavi samo pitanjem da li je, u cilju istrage, neophodno produžiti pritvor posle četrdeset osam sati, dok bi bilo koje pitanje u vezi sa zakonitošću hapšenja moralo biti rešeno pred Visokim sudom, bilo u postupku za zaštitu prava koja garantuje *Habeas Corpus*, bilo u postupku za kontrolu zakonitosti.

...

C. Zajednički postupak

17. Podnosioci i podnositeljka predstavke su zatražili dozvolu da podnesu zahtev za kontrolu zakonitosti odluka sudije Filpot od 21. i 22. marta 2009. kojima je odobrila da im se produži pritvor. Oni su tvrdili: prvo, da je sudija Filpot pogrešila kada je zaključila da sud koji odlučuje o produženju pritvora ne može da ispituje zakonitost hapšenja; drugo, da je sudija propustila da razmotri da li je neophodno da se pritvor produži dok ne stignu rezultati forenzičkih ispitivanja; treće, da sudija nije obrazložila svoju odluku o neophodnosti pritvora; i, konačno, da Prilog br. 8 uz Zakon iz 2000. nije u skladu sa članom 5 Konvencije.

18. Visoki sud Severne Irske je 24. marta 2009. dao dozvolu za kontrolu zakonitosti, a zahteve je razmotrio 25. marta 2009.

19. Visoki sud je u pogledu prve tvrdnje podnosilaca i podnositeljke predstavke zauzeo stav da se stavovi 5 i 32 Priloga br. 8 uz Zakon iz 2000. moraju tumačiti u skladu sa zahtevima iz člana 5, st. 3 Konvencije, na način na koji su oni postavljeni u jurisprudenciji Suda. Stoga razmatranje zakonitosti pritvora mora da obuhvata ispitivanje osnova za hapšenje, inače bi neko lice u skladu sa Zakonom iz 2000. moglo biti pritvoreno do dvadeset osam dana bez sprovođenja bilo kakvog postupka kontrole zakonitosti njegovog prvobitnog hapšenja, što ne može biti u skladu sa Konvencijom. Visoki sud je stoga utvrdio da je sudija Filpot pogrešila kada je odbila da na bilo koji način razmatra zakonitost hapšenja podnosilaca i podnositeljke predstavke, te da njena odluka kojom se odobrava produženje pritvora mora biti ukinuta. Sud je, međutim, prihvatio da ispitivanje zakonitosti hapšenja ne mora podrazumevati detaljnu analizu osnova za odluku o hapšenju i da treba da odražava ograničenja koja neizostavno postoje u vezi sa brojnim hapšenjima zbog krivičnih dela terorizma.

20. U pogledu druge i treće tvrdnje podnosilaca i podnositeljke predstavke, Visoki sud je utvrdio da sudija, iako nije bila neposredno usredsređena na pitanje da li podnosiocima predstavke treba zadržati u pritvoru ili ih pustiti na slobodu dok se čekaju rezultati preostalih forenzičkih

ispitivanja, nije propustila da razmotri postoji li potreba za pritvorom, što je osnova za izdavanje naloga kojim se on određuje. Štaviše, iako je njeno obrazloženje bilo kratko, bilo je dovoljno da podnosioci i podnositeljka predstavke saznaju šta je osnov za donošenje odluke.

21. Razmatranje četvrte tvrdnje podnosilaca i podnositeljke predstavke, vezane za usaglašenost Priloga br. 8 uz Zakon iz 2000. sa članom 5 Konvencije, bilo je odgođeno. Visoki sud Severne Irske je u presudi izrečenoj 24. februara 2011. utvrdio da nema osnova za tvrdnju da Prilog br. 8 uz Zakon iz 2000. nije saglasan sa članom 5 Konvencije. Konkretno, taj sud je zaključio da, mada nema sumnje da „nadležna sudska vlast“ iz člana 5, st. 1(c) označava vlast nadležnu da razmatra krivičnu optužbu (osnovni sud u Ujedinjenom Kraljevstvu), Sud, prema onome što je rekao u presudi u predmetu *Šiser protiv Švajcarske* [*Schiesser v. Switzerland*] (od 4. decembra 1979, st. 29, Serija A br. 34) i u presudi Velikog veća u predmetu *Mekej protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [*McKay v. the United Kingdom*] (predstavka br. 543/03, ECHR 2006-X), očigledno smatra da funkciju „sudije ili drugog službenog lica“ u smislu člana 5, st. 3 Konvencije može da vrši službeno lice zakonom određeno da obavlja sudske funkcije i da ono ne mora neizostavno biti lice ovlašćeno da presuđuje o nekoj kasnijoj krivičnoj optužbi; da se mora pretpostaviti da postoji ovlašćenje da se naloži puštanje na slobodu, kao što zahteva član 5, st. 3 Konvencije, iako se ono izričito ne pominje u Zakonu iz 2000. godine; da, pošto stav 32 Priloga br. 8 uz Zakon iz 2008. predviđa da za odluku da je neko lice nužno zadržati u pritvoru mora postojati razuman osnov, on stoga zahteva srazmernost; da u ovom zakonskom aktu ne postoji odredba o uslovnom puštanju na slobodu uz jemstvo, što je pitanje koje se ne pojavljuje u ovom predmetu ali bi se njime trebalo pozabaviti u nekom budućem, u kojem se pojavi; da, iako je, shodno stavu 33(3) Priloga br. 8, sudskoj vlasti dozvoljeno da isključi podnosioca zahteva ili njegovog zastupnika sa bilo kog dela ročišta i iako je stavom 34 dozvoljeno podnosiocu zahteva ili njegovom zastupniku uskratiti podatke, sud na raspolaganju ima niz mehanizama kako bi osigurao da postupak u dovoljnoj meri bude raspravni i da postoji jednakost oružja; i, konačno, da ne postoji nikakav osnov za tvrdnju podnosilaca i podnositeljke predstavke da član 5 zahteva da pritvorena osoba mora biti optužena dosta pre isteka roka od dvadeset i osam dana iz Zakona iz 2000.

22. Visoki sud Severne Irske je 4. aprila 2011. potvrdio da smatra da se odluka doneta 24. februara 2011. bavi sledećim pravnim pitanjima od opšteg javnog značaja:

„(a) da li su stavovi 29(3) i 36(3)(b) Dela III Priloga br. 8 uz Zakon o terorizmu iz 2000. (u daljem tekstu: Zakon), kojima se dozvoljava pritvor duži od četiri dana, saglasni sa pravima podnosioca zahteva koja mu garantuje član 5 st. 1(c), član 5, st. 2 i član 5, st. 3 Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljem tekstu: Konvencija):

1. da li se usaglašenost sa članom 5, st. 3 Konvencije može ostvariti samo tako što će se propisati da pritvorenik bude izveden pred sudsku vlast (i) koja nije osnovni sud i (ii) iako protiv njega nije podignuta optužba;
2. da li se stavovi 1(c) i 3 člana 5 Konvencije moraju čitati zajedno kao povezane odredbe i shvatiti kao da stvaraju postavku po kojoj su „sudija ili drugo službeno lice zakonom određeno da obavlja sudske funkcije“ iz člana 5, st. 3 i „nadležna sudska vlast“ iz člana 5, st. 1(c) jedno te isto;
3. da li je „sudska vlast“ iz Priloga br. 8 uz Zakon „sudija ili drugo službeno lice zakonom određeno da obavlja sudske funkcije“ iz člana 5, st. 3 Konvencije;
4. da li se stavovi 1(c) i 3 člana 5 Konvencije ne mogu tumačiti tako da dozvoljavaju pritvor osumnjičenog protiv kog nije podignuta optužba na bilo koji period koji je odredio Parlament, uz jedan uslov – da to periodično odobrava sud, na način predviđen u članu 8 Zakona;

(b) da li je postupak za produženje pritvora propisan u Delu III Priloga br. 8 nesaglasan sa članom 5 EKLP zbog toga što ne predviđa ovlašćenje suda da odobri uslovno puštanje na slobodu uz jemstvo; i

(c) da li postupak za odobravanje produženja pritvora u okolnostima u kojima je sudija isključio osumnjičenog i njegovog pravnog zastupnika sa dela ročišta (shodno stavu 33(3) Priloga br. 8) kako bi određena informacija bila obelodanjena sudiji, ali uskraćena osumnjičenom i njegovom pravnom zastupniku (stavovi 34(1) i (2)(f) Priloga br. 8), nije u skladu sa zahtevom za sprovođenje raspravnog postupka postavljenim u članu 5, imajući u vidu presudu Apelacionog suda u predmetu *Ministar unutrašnjih poslova protiv AF (FC) i Anora (Secretary of State for the Home Department v AF (FC) & Anor* [2010] 2 AC 269).“

23. Visoki sud, međutim, nije dozvolio podnošenje žalbe Vrhovnom sudu.

24. Vrhovni sud je 14. novembra 2011. odlučio da ne odobri izjavljivanje žalbe pošto u zahtevima nije bilo pokrenuto nijedno pravno pitanje o kojem treba raspravljati u javnom interesu.

D. Puštanje podnosilaca i podnositeljke predstavke iz pritvora

25. Podnosioci i podnositeljka predstavke su pušteni iz pritvora 25. marta 2009. a da protiv njih nije podignuta optužba. Prvi podnosilac i podnositeljka predstavke kasnije nisu optuženi ni za jedno krivično delo u vezi sa ubistvom policajca.

26. Drugi podnosilac predstavke je odmah ponovo uhapšen i ispitivan naredna dva dana. Na dan 27. marta 2009. optužen je za ubistvo dva vojnika, pet pokušaja ubistva i posedovanje jednog komada vatrenog oružja i municije. Izveden je pred okružnog sudiju Osnovnog suda u Larnu. Njegov zahtev za puštanje na slobodu uz jemstvo je odbijen. Nakon ročišta, koje je održano 6. i 23. novembra 2009, Visoki sud je odbio njegov zahtev za puštanje na slobodu uz jemstvo, zbog toga što je postojala stvarna opasnost da će ponovo izvršiti krivično delo, pošto se sumnjalo da pripada

jednoj disidentskoj republikanskoj organizaciji. Visoki sud je 8. oktobra 2010. ponovo odbio da ga pusti na slobodu uz jemstvo.

27. Drugom podnosiocu predstavke je 7. novembra 2011. godine sudio sudija pojedinac. Oslobođen je po svim tačkama optužnice 20. januara 2012. .

II. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

A. Ovlašćenja vezana za hapšenje i pritvor osumnjičenih za terorizam shodno Zakonu o terorizmu iz 2000.

28. Terorista je u članu 40 Zakona o terorizmu definisan kao lice koje je izvršilo neko od dela iz Zakona ili koje je umešano ili je bilo umešano u izvršenje, pripremu ili podsticanje terorističkih akata.

29. Shodno članu 41, st. 1 Zakona, pozornik može bez naloga za hapšenje uhapsiti lice za koje osnovano sumnja da je terorista.

30. U Delu II Priloga br. 8 uz Zakon iz 2000. nalaze se odredbe o pritvaranju takvog lica od strane policije tokom prvih četrdeset i osam časova.

31. Shodno članu 41, st. 3 Zakona, pritvoreno lice mora biti pušteno na slobodu najkasnije u roku od 48 časova od trenutka hapšenja, pri čemu važe pravila iz tačaka 4-7, navedena u nastavku:

„(4) ako u toku postupka preispitivanja odluke o pritvaranju, shodno Delu II Priloga br. 8, policijski službenik koji vodi taj postupak ne odobri nastavak pritvora, lice se pušta na slobodu (osim ako je pritvoreno u skladu sa tačkama (5) ili (6) ili po bilo kojem drugom osnovu);

(5) kada policijski službenik namerava da podnese zahtev za izdavanje naloga kojim bi, u skladu sa stavom 29 Priloga br. 8, bio produžen pritvor, to lice može biti pritvoreno do podnošenja tog zahteva;

(6) kada je podnet zahtev iz stava 29 ili 36 Priloga br. 8 u vezi sa pritvaranjem lica, ono može biti pritvoreno do završetka postupka po tom zahtevu;

(7) kada je odobren zahtev iz stava 29 ili 36 Priloga br. 8 u vezi sa pritvorom lica, ono može biti pritvoreno tokom perioda navedenog u nalogu, pod uslovima određenim u stavu 37 tog Priloga.“

32. Shodno stavu 29 Priloga br. 8 uz Zakon, direktor Javnog tužilaštva za Severnu Irsku (u daljem tekstu: DJT) može sudskoj vlasti podneti zahtev za izdavanje naloga o produžavanju pritvora. Prema stavu 29(3), pritvor se produžava na period od sedam dana od trenutka hapšenja, shodno članu 41 Zakona iz 2000, osim ako u zahtevu nije naveden kraći period ili ako je sudska vlast uverena da postoje okolnosti zbog kojih ne bi bilo primereno da navedeni period traje sedam dana.

33. Shodno Zakonu iz 2000, sudija sreskog suda ili okružni sudija (osnovnog suda) se, za potrebe tog Zakona, smatra sudskom vlašću u Severnoj Irskoj.

34. U stavu 30 Priloga br. 8 propisano je da se zahtev za izdavanje naloga za produžavanje pritvora podnosi tokom trajanja prvobitnog pritvora ili u roku od šest sati od isteka tog perioda.

35. Shodno stavu 31, zahtev za izdavanje naloga ne može biti razmatran pre nego što lice na koje se odnosi dobije obaveštenje o tome da je podnet, o vremenu podnošenja, o tome kada će biti razmotran i o razlozima zbog kojih se zahteva produženje pritvora.

36. Prema stavu 32(1), sudska vlast može izdati nalog za produženje pritvora samo ako je uverena da postoje opravdani razlozi za uverenje da je produženje pritvora lica neophodno i da se istraga u vezi sa kojom je lice pritvoreno sprovodi revnosno i ekspeditivno.

37. Shodno stavu 32(1A), potrebno je produžiti pritvor lica ako je neophodno:

„(a) pribaviti relevantne dokaze putem njegovog saslušanja ili na drugi način;

(b) sačuvati relevantne dokaze; ili

(c) sačekati da stignu rezultati ispitivanja ili analize bilo kakvih relevantnih dokaza ili bilo čega drugog čije se ispitivanje ili analiza sprovodi ili će biti sprovedena u cilju pribavljanja relevantnih dokaza.“

38. Relevantnim dokazima smatraju se dokazi koji se odnose na izvršenje krivičnog dela iz člana 40 ili ukazuju na to da na pritvoreno lice može biti primenjen taj član.

39. U stavu 33 propisano je da lice na koje se zahtev odnosi ima priliku da se usmenim ili pisanim putem obrati sudskoj vlasti i da ima pravnog zastupnika na ročištu. Shodno stavu 33(3), sudska vlast može da isključi sa ročišta lice na koje se zahtev odnosi ili onoga ko ga zastupa.

40. Isto tako, stav 34 ovlašćuje DJT da sudskoj vlasti podnese zahtev da određene informacije, na koje namerava da se pozove, ne budu obelodanjene licu na koje se zahtev odnosi i onome ko ga zastupa. Sudska vlast može da izda takav nalog samo ako je uverena da postoje opravdani razlozi za uverenje da bi obelodanjivanje tih informacija dovelo do:

„(a) uklanjanja ili uništenja dokaza o krivičnom delu, u skladu sa bilo kojom odredbom člana 40, st. 1(a),

(b) ometanja povraćaja imovine stečene krivičnim delom, u skladu sa bilo kojom od tih odredaba,

(c) ometanja povraćaja imovine u pogledu koje je izdat nalog za zaplenu, u skladu sa članom 23 ili 23A,

(d) otežanog hapšenja, gonjenja ili osude lica osumnjičenog za delo iz člana 40, st.1(a) ili (b) zato što je ono upozoreno,

(e) otežanog sprečavanja terorističkog akta zato što je lice upozoreno,

(f) ometanja prikupljanja informacija o izvršenju, pripremi ili podsticanju terorističkog akta, ili

(g) uticaja na lice ili njegovih povreda.“

41. Stav 36 se odnosi na produžavanje pritvora na najviše dvadeset osam dana. Svakim zahtevom za produženje se pritvor može produžiti najviše sedam dana. Svaki zahtev kojim bi se ukupno trajanje pritvora produžilo na više od četrnaest dana mora biti podnet sudiji visokog suda; inače se zahtev podnosi posebno određenom sudiji sreskog suda ili okružnom sudiji (osnovnog suda).

B. Vord protiv Policije Severne Irske [*Ward v. Police Service of Northern Ireland*] [2007] 1 WLR 3013; [2007] UKHL 50

42. Dom lordova je u predmetu *Vord protiv Policije Severne Irske* zauzeo stav da je postupak propisan u stavu 33 Priloga br. 8 osmišljen u najboljem interesu pritvorenog lica, a ne policije. Naveo je sledeće:

„27. Odgovor na ovo pitanje je da je postupak pred sudskom vlašću propisan u stavu 33 osmišljen u interesu pritvorenog lica, a ne policije. On licu na koje se zahtev odnosi daje pravo da se obrati sudu i da ima pravnog zastupnika na ročištu. Međutim, u njemu se takođe prepoznaje osetljiva priroda pitanja koje sudska vlast može hteti da razmatra u najboljem interesu tog lica, kako bi se uverila da postoje opravdani razlozi za uverenje da je zahtevano produženje pritvora neophodno. Što je razmatranje ovog pitanja dublje, to je veća verovatnoća da će ono biti osetljivije. Što je duži period produženja koji se odobrava, to je važnije da zahtev bude razmotren pažljivo i revnosno.

28. Kao i u ovom slučaju, potreba sudske vlasti da sprovodi kontrolu može zadirati u pravo policije da osumnjičenom ne obelodani pravac istrage kojim namerava da ide dok on ne bude ispitan. Ako isključi pritvoreno lice, sudska vlast to ne čini njemu na štetu, već da bi mogla podrobnije razmotriti to pitanje ne bi li utvrdila da li je strogi uslov za produženje pritvora, propisan stavom 32, zadovoljen. U tom slučaju se ovlašćenje ne primenjuje na štetu, već u korist pritvorenog lica. Kao što je sudija Hart naveo u svojoj presudi *ex tempore*, sudija tu osobu štiti, a dužan je da rigorozno i sveobuhvatno ispita osnov na kojem se zahtev temelji.

29. Mogu postojati slučajevi u kojima postoji opasnost da će ovlašćenje koje stav 33(3) daje sudskoj vlasti ići na štetu pritvorenog lica. Takvi će predmeti verovatno biti retki, ali sudska vlast mora uvek da vodi računa da ga ne koristi na taj način.“

PRAVO

I. SPAJANJE PREDSTAVKI

43. Tri predstavke u ovom predmetu (br. 26289/12, 29062/12 i 29891/12) odnose se na ista pitanja. Iz razloga navedenih u stavovima 47-59 dole u tekstu, Sud zaključuje da su pritužbe drugog podnosioca predstavke

nedopuštene. On, međutim, smatra da preostale predstavke (br. 26289/12 i 29891/12) treba da budu spojene u skladu sa pravilom 42, st. 1 Poslovnika Suda.

II. NAVODNA POVREDA 5, ST. 1(c), 2 I 3 ČLANA 5 CONVENTION

44. Prvi podnosilac i podnositeljka predstavke su se žalili da je njihovo pritvaranje bilo suprotno stavovima 1(c), 2 i 3 člana 5 Konvencije, koji glase:

„1. Svako ima pravo na slobodu i bezbednost ličnosti. Niko ne može biti lišen slobode osim u sledećim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:

... ..

(c) u slučaju zakonitog hapšenja ili lišenja slobode radi privođenja lica pred nadležnu sudsku vlast zbog osnovane sumnje da je izvršilo krivično delo, ili kada se to opravdano smatra potrebnim kako bi se predupredilo izvršenje krivičnog dela ili bekstvo po njegovom izvršenju;

... ..

2. Svako ko je uhapšen biće odmah i na jeziku koji razume obavešten o razlozima za njegovo hapšenje i o svakoj optužbi protiv njega.

3. Svako ko je uhapšen ili lišen slobode shodno odredbama iz stava 1(c) ovog člana biće bez odlaganja izveden pred sudiju ili drugo službeno lice zakonom određeno da obavlja sudske funkcije i imaće pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može se usloviti jemstvima da će se lice pojaviti na suđenju.“

45. Sud nema obavezu da prihvati pravnu kvalifikaciju činjenica iz predmeta koju daje podnosilac predstavke (vidi, na primer, st. 75 presude u predmetu *Margaretić protiv Hrvatske*, predstavka br. 16115/13, od 5. juna 2014). Stoga, Sud smatra da je primerenije da ovu pritužbu razmotri u odnosu na član 5, st. 3, s obzirom na to da se pritužba podnosioca i podnositeljke predstavke o povredi člana 5, st. 1(c) u suštini odnosila na to da nisu odmah izvedeni pred „sudiju ili drugo službeno lice“.

46. Država je osporila argumente podnosioca i podnositeljke predstavke.

...

B. Meritum

1. Podnesci strana u postupku

(a) Prvi podnosilac i podnositeljka predstavke

62. Prvi podnosilac i podnositeljka predstavke su se pozvali na presudu u predmetu *Šiser protiv Švajcarske*, izrečenu 4. decembra 1979, Serija A br.

34, kao osnov za tvrdnju da „nadležna sudska vlast“ (iz stava 1(c) člana 5) u skraćenom obliku predstavlja sinonim za izraz „sudija ili drugo službeno lice zakonom određeno da obavlja sudske funkcije“ (iz stava 3 člana 5). Shodno pravilima o pokretanju krivičnog postupka u Severnoj Irskoj, osnovni sud je taj pred kojim se optuženi pojavljuje prvi put pošto je optužen. Prvi podnosilac i podnositeljka predstavke su zato tvrdili da u Severnoj Irskoj osnovni sud predstavlja i „nadležnu sudsku vlast“ iz člana 5, st. 1(c) i „sudiju ili drugo službeno lice“ iz člana 5, st. 3 Konvencije, te da je njihov pritvor pre no što su optuženi bio suprotan članu 5, st. 3, s obzirom na to da oni nikad nisu bili izvedeni pred osnovni sud.

63. Prvi podnosilac i podnositeljka predstavke su zatim tvrdili da u potpunosti ima smisla da prvo pojavljivanje pred osnovnim sudom posle podizanja optužbe bude pojavljivanje pred „sudijom ili drugim službenim licem“, jer bi se tim pružile dodatne garantije od arbitrarnog pritvora. Time bi se, naročito, obezbedilo i javno objavljivanje optužbe protiv pritvorenog lica bez odlaganja; time bi se obezbedilo da bude razmatrano produženje pritvora lica, i, što je važno, mogućnost uslovnog puštanja na slobodu; a u slučaju odobravanja produženja pritvora, lice bi bilo pritvoreno u zatvoru, a ne policijskoj stanici, koja teško da je adekvatna za duži period pritvora.

64. Čak i ako Sud prihvati da sudsku kontrolu pritvora iz člana 5, st. 3 Konvencije ne mora da vrši osnovni sud, prvi podnosilac i podnositeljka predstavke su tvrdili da „sudska vlast“ uspostavljena Zakonom iz 2000. nema ovlašćenja i karakteristike potrebne da ispunjava zahteve iz tog člana.

65. Prvo, tvrdili su da obim ispitivanja koje sprovodi sudska vlast tokom prvog automatskog preispitivanja odluke o pritvoru nije u skladu sa članom 5, st. 3 Konvencije. Visoki sud je u ovom predmetu utvrdio da razmatranje zakonitosti hapšenja ne mora da obuhvata detaljnu analizu osnova za odluku o hapšenju i da treba da odražava ograničenja koja neizostavno postoje u brojnim hapšenjima zbog terorističkih akata, gde se iz razloga javne bezbednosti ne mogu obelodaniti sve informacije na osnovu kojih je doneta odluka o hapšenju. Prvi podnosilac i podnositeljka predstavke su tvrdili da ovo nije u skladu sa članom 5, st. 3, jer ovakav test sprečava delotvorno razmatranje hapšenja i pritvora koje taj član iziskuje tokom prvog automatskog razmatranja odluke o pritvoru koje sprovodi sudija i tokom kasnijih preispitivanja te odluke. Stoga, čak i da je sudija Sreskog suda postupao po osnovu koji je prihvatio Visoki sud, to ne bi bilo dovoljno da postupa u skladu sa članom 5, st. 3.

66. Drugo, uspostavljanje posebnog i odvojenog mehanizma izvan uobičajenih pravnih procesa dovelo je do sledećih logičnih posledica. „Sudska vlast“ je morala da vrši dve odvojene sudske nadzorne uloge koje član 5, st. 3 iziskuje: automatsko preispitivanje odluke o pritvoru i razmatranje da li pritvoreno lice treba pustiti na slobodu do suđenja, uz jemstvo. U sudskoj praksi u kojoj je Konvencija primenjivana utvrđeno je da se potonja uloga mora vršiti sa odgovarajućom ekspeditivnošću (presuda

Velikog veća u predmetu *Mekej protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, predstavka br. 543/03, ECHR 2006-X). Strane u postupku ne spore da „sudska vlast“ iz Zakona iz 2000. nema ovlašćenje da naloži uslovno puštanje na slobodu; međutim, sudska vlast koja nema mogućnost da odredi uslove za puštanje na slobodu može samo da naloži bezuslovno puštanje na slobodu ili produženje pritvora. Ovaj je položaj naročito očigledan u predmetu poput ovog, gde je podnosioc predstavlke u najmanju ruku trebalo uslovno pustiti na slobodu. Prvi podnosilac i podnositeljka predstavlke su u pogledu ovog pitanja tvrdili da je policija zahtevala produženje njihovog pritvora kad su se već sedam dana nalazili u pritvoru, a da nisu optuženi; policija je bila završila sa ispitivanjima, i čekali su se još samo rezultati forenzičkih testova; u istragama nisu prikupljeni nikakvi ili dovoljni dokazi za podizanje optužbe protiv prvog podnosioca i podnositeljke predstavlke; njihovo je ponašanje bilo uzorno i nije postojala opasnost od njihovog bekstva; i imali su pravo na pretpostavku nevinosti.

(b) Država

67. Država je tvrdila da je suštinski zahtev iz člana 5, st. 3 Konvencije – da uhapšeno lice bude bez odlaganja izvedeno pred „sudiju ili drugo službeno lice zakonom određeno da obavlja sudske funkcije“. Sudska tela iz st. 1(c) i st. 3 člana 5 ne moraju biti identična: s obzirom na to da je u Prilogu br. 8 propisano da se pritvoreno lice izvodi pred sudiju, taj je akt u skladu sa suštinskim zahtevom iz člana 5, st. 3. Kako bi potkrepila ovu tvrdnju, Država se pozvala na formulaciju člana 5, te samu svrhu tog člana; kao i na presudu Velikog veća u predmetu *Akvilina protiv Malte* (*Aquilina v. Malta*), predstavka br. 25642/94, ECHR 1999-III) i presudu u navedenom predmetu *Šiser protiv Švajcarske*.

68. Prvo, činjenica da se koriste različite reči u članu 5, st. 1(c), s jedne strane, i članu 5, st. 3, s druge, dokazuju da dva sudska tela koja se pominju u tim odredbama ne moraju biti identična.

69. Drugo, Sud je u presudi u predmetu *Medvedjev i drugi protiv Francuske* [*Medvedyev and Others v. France*] [Vv], predstavka br. 3394/03, ECHR 2010, naveo da je svrha člana 5, st. 3 da obezbedi fizičko dovođenje uhapšenih lica pred lice koje vrši sudijsku funkciju bez odlaganja a odredbe Priloga br. 8 služe toj svrsi. Konkretno, one obezbeđuju zaštitu od arbitrarnog pritvora jer predviđaju nezavisno sudsko ispitivanje razloga za pritvor osumnjičenog i obavezu da se on pusti na slobodu ako produženje njegovog pritvora nije opravdano. Tvrdnja da bi „sudija ili drugo službeno lice“ iz člana 5, st. 3 trebalo da bude isto što i „nadležna sudska vlast“ iz člana 5, st. 1(c) nikako ne bi doprinela zaštiti koja se pruža pritvorenom licu; prioritet bi se dao formi, a ne suštini, i bespotrebno bi se ograničila organizacija sudskih resursa države o kojoj je ovde reč.

70. Treće, ništa ni u presudi u predmetu *Šiser protiv Švajcarske* ni u predmetu *Akvilina protiv Malte* ne ukazuje na to da bi sudsko telo iz člana

5, st. 3 trebalo da bude identično onom iz člana 5, st. 1(c). Naprotiv, Sud je u tim presudama jasno istakao da je od značaja pitanje da li sudija ili drugo službeno lice uživa potrebnu nezavisnost od izvršnih vlasti i strana u postupku.

71. Država je, pored toga, tvrdila da su prvi podnosilac i podnositeljka predstavke pogrešno shvatili prirodu obaveznog prvog preispitivanja odluke o pritvoru iz člana 5, st. 3 Konvencije. Prvo, član 5, stav 1(c) ne zahteva da pritvoreno lice već tada ili kasnije bude optuženo (vidi st. 53 presude u predmetu *Brogan i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 29. novembar 1988, Serija A br. 145-B). Shodno tome, javno objavljivanje krivične optužbe bez odlaganja nije od značaja u okviru ispitivanja zakonitosti pritvora u odnosu na član 5, st. 3.

72. Drugo, nema osnova za zaključak da preispitivanje iz člana 5, st. 3 nameće automatsku obavezu da pritvoreno lice bude, uslovno ili bezuslovno, pušteno na slobodu do suđenja iz razloga koji se ne odnose na zakonitost pritvora ili postojanje osnovane sumnje da je ono izvršilo krivično delo (vidi st. 38-39 presude u navedenom predmetu *Mekej protiv Ujedinjenog Kraljevstva*). Zahtevi iz člana 5, st. 3 u vezi sa pritvorom iz člana 5, st. 1(c) i zahtevi iz člana 5, st. 3 u vezi sa produženjem pritvora (koji jesu obuhvatali razmatranje uslovnog puštanja na slobodu) obezbeđuju različita prava i na prvi pogled nisu logički ili vremenski povezani (vidi st. 119 presude u navedenom predmetu *Medvedjev i drugi protiv Francuske*) U ovom predmetu, iako je pritvor prvog podnosioca i podnositeljke predstavke tada tek počeo, sudija je mogla da izda nalog za produženje pritvora samo ako je bila uverena da postoji osnovana sumnja da je svako od njih izvršio teroristički akt ili da je terorista; da postoje opravdani razlozi za tvrdnju da je produžavanje pritvora svakog od njih neophodno; i da se istraga sprovodi revnosno i ekspeditivno. U tim okolnostima nije nužno da sudija ima dodatno ovlašćenje da podnosioca predstavke uslovno pusti na slobodu uz jemstvo.

2. Ocena Suda

(a) Opšta načela

73. Sud ponavlja da član 5 Konvencije spada među najvažnija osnovna prava kojima se štiti fizička bezbednost pojedinca i, naročito, da se mogu utvrditi konkretno tri niti koje prožimaju praksu Suda: broj izuzetaka od pravila je ograničen i oni se moraju strogo tumačiti, tako da dijapazon razloga kojim se mogu pravdati, a koji proističu iz drugih odredaba (naročito članova 8-11 Konvencije), ne može biti širok; stalni naglasak na zakonitosti pritvora, kako u procesnom tako i u materijalnom smislu, što iziskuje skrupulozno poštovanje vladavine prava; i značaj blagovremenosti ili brzine potrebnih sudskih kontrolnih mehanizama propisanih u članu 5, st. 3 i 4 (vidi st. 30 presude u navedenom predmetu *Mekej*).

74. Sud ukazuje na značaj garantija koje član 5, st. 3 pruža uhapšenom licu. Cilj ove odredbe je da obezbedi fizičko dovođenje uhapšenih pred lice koje vrši sudijsku funkciju bez odlaganja. Takvo automatsko, ubrzano sudsko preispitivanje pruža značajnu meru zaštite od samovoljnih postupaka, od pritvora tokom kojeg lice nema kontakta sa spoljnim svetom i od zlostavljanja (vidi, među ostalim presudama, st. 58 presude u navedenom predmetu *Brogan i drugi*; st. 62-63 presude u predmetu *Branigan i Mekbrajd protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [*Brannigan and McBride v. the United Kingdom*] od 26. maja 1993, Serija A br. 258-B; st. 49 presude u navedenom predmetu *Akvilina protiv Malte*; i st. 66 presude u predmetu *Dikme protiv Turske*, predstavka br. 20869/92, ECHR 2000-VIII).

75. Član 5, st. 3, koji predstavlja deo ovog okvira garantija, strukturno se odnosi na dve različite stvari: ranu fazu nakon hapšenja, kada vlasti preuzmu kontrolu nad licem, i period do suđenja pred krivičnim sudom, tokom kojeg lice može biti pritvoreno ili pušteno na slobodu, uslovno ili bezuslovno. U vezi s ove dve stvari obezbeđuju se različita prava, a one na prvi pogled nisu logički ili vremenski povezane (vidi st. 49 presude Velikog veća u predmetu *T. V. protiv Malte* [*T.W. v. Malta*], predstavka br. 25644/94, od 29. aprila 1999, st. 31 presude u navedenom predmetu *Mekej* i st. 119 presude u navedenom predmetu *Medvedjev protiv Francuske*).

76. U pogledu početne faze prve stvari, u praksi Suda je utvrđeno da mora postojati zaštita, posredstvom sudske kontrole, lica koje je uhapšeno ili pritvoreno „zbog osnovane sumnje da je izvršilo [krivično] delo“, odnosno čak i pre nego što postoji bilo kakva krivična optužba protiv njega (vidi st. 53 presude u navedenom predmetu *Brogan i drugi*). Takva kontrola služi da obezbedi delotvorne mere zaštite od zlostavljanja, od koga najveća opasnost pretili u ovoj početnoj fazi lišenja slobode, koje će se potencijalno nastaviti posle krivične optužbe, kao i od zloupotrebe ovlašćenja datih licima koja sprovode zakon ili drugim organima za ono što bi trebalo da budu usko ograničeni ciljevi, a koja se mogu vršiti strogo u skladu sa propisanim procedurama. Sudska kontrola mora da zadovoljava zahteve prikazane u nastavku (vidi st. 32 presude u navedenom predmetu *Mekej*).

(a) *Blagovremenost*

77. Sudska kontrola tokom prvog pojavljivanja uhapšenog lica pred sudom mora, pre svega, biti sprovedena bez odlaganja, kako bi bilo moguće uočiti bilo kakvo zlostavljanje i kako bi se svako neopravdano zadiranje u ličnu slobodu svelo na najmanju moguću meru. Iako svaki predmet mora da se ocenjuje u skladu sa svojim posebnim odlikama (vidi st. 94 presude u predmetu *Belousov protiv Ukrajine*, predstavka br. 4494/07, od 7. novembra 2013), strogo vremensko ograničenje nametnuto ovim zahtevom pruža veoma sužen manevarski prostor za fleksibilno tumačenje odrednice „bez odlaganja“, inače bi procesna garantija značajno bila oslabljena, i to na štetu privedenog lica, a postojala bi i opasnost od podrivanja same suštine prava

zaštićenog ovom odredbom (vidi st. 62 presude u navedenom predmetu *Brogan i drugi*, gde je Sud zaključio da periodi pritvora od po četiri dana i šest sati bez izvođenja pred sudiju predstavljaju povredu člana 5, st. 3, čak i u posebnom kontekstu istrage o terorističkim aktivnostima).

78. Iz presude u (navedenom) predmetu *Brogan* proističe da se, čak i kada postoje izuzetne okolnosti ili posebne teškoće koje opravdavaju to što državni organi uhapšeno lice pred sudiju izvode kasnije nego što je uobičajeno, kao u kontekstu primene propisa o borbi protiv terorizma, prvo preispitivanje odluke o lišenju slobode mora sprovesti u roku od najviše četiri dana od hapšenja. U presudi u navedenom predmetu *Mekej*, Sud nije utvrdio nikakvu povredu člana 5, st. 3 Konvencije u okolnostima u kojima je osumnjičeni, kome se nije stavljaao na teret terorizam, izveden pred lice koje vrši sudijsku funkciju u roku od četrdeset osam sati od trenutka hapšenja. Sud je, isto tako, u presudi u predmetu *Akvilina* prihvatio da pojavljivanje podnosioca predstavke pred sudijom dva dana nakon hapšenja zadovoljava zahtev o izvođenju pred sud bez odlaganja. Ipak, mada je svaki period koji premašuje četiri dana očigledno predugačak, u određenim okolnostima je moguće da i kraći periodi ne zadovoljavaju zahtev vezan za blagovremenost (vidi st. 36-37 presude u predmetu *Ipek i drugi protiv Turske*, u kojem je Sud utvrdio da je period od tri dana i devet sati bio predug u pogledu podnosioca predstavke koji su bili maloletni; st. 66 presude u predmetu *Kandžov protiv Bugarske [Kandzhov v. Bulgaria]*, predstavka br. 68294/01, od 6. novembra 2008, u kojoj je Sud zaključio da je period od tri dana i dvadeset i tri sata bio predug jer je podnosilac predstavke, koji je bio uhapšen zbog optužbi da je izvršio lakše i nenasilno delo, već bio proveo dvadeset i četiri časa u pritvoru pre nego što je policija predložila nadležnom tužiocu da od nadležnog suda zahteva da podnosiocu predstavke odredi pritvor; i st. 89 presude u predmetu *Hasan i drugi protiv Francuske [Hassan and Others v. France]*, predstavka br. 46695/10, od 4. decembra 2014, u kojem su prvi podnosilac i podnositeljka predstavke bili dugo lišeni slobode pre no što ih je policija stavila u pritvor).

(β) *Automatski karakter preispitivanja odluke o lišenju slobode*

79. Preispitivanje odluke o lišenju slobode mora biti automatsko i ne sme zavisiti od zahteva pritvorenog lica; u ovom se pogledu mora povući razlika između ove vrste preispitivanja i st. 4 člana 5, koji pritvorenom licu daje pravo da podnese zahtev za puštanje na slobodu. Automatski karakter preispitivanja odluke o lišenju slobode nužan je kako bi se ispunila svrha tog stava, jer lice podvrgnuto zlostavljanju možda nije u mogućnosti da podnese zahtev sudiji da preispita njegovo zatvaranje; isto može važiti i u pogledu ostalih osetljivih kategorija uhapšenih lica, poput psihički labilnih

ili onih koji ne govore jezik lica koje vrši sudijsku funkciju (vidi presudu u navedenom predmetu *Akvilina*).

(g) *Karakteristike i ovlašćenja lica koje vrši sudijsku funkciju*

80. S obzirom na to da stav 1(c) i stav 3 člana 5 čine celinu, izraz „nadležna sudska vlast“ iz stava 1(c) je sinonim, u skraćenom obliku, za izraz „sudija ili drugo službeno lice zakonom određeno da obavlja sudske funkcije“ iz stava 3 (vidi, među ostalim presudama, presudu u predmetu *Loles protiv Irske* [*Lawless v. Ireland*] (br. 3), od 1. jula 1961, Serija A br. 3, i st. 29 presude u navedenom predmetu *Šiser*).

81. Lice koje vrši sudijsku funkciju mora da pruža potrebne garantije nezavisnosti od izvršnih vlasti i strana u postupku, što sprečava njegovu kasniju intervenciju u krivičnom postupku u korist organa gonjenja, a ono mora biti i ovlašćeno da naloži puštanje lica na slobodu pošto ga sasluša i razmotri zakonitost i opravdanost hapšenja i pritvora (vidi, među brojnim drugim presudama, i st. 146 i 149 presude u predmetu *Asenov i drugi protiv Bugarske* [*Assenov and Others v. Bulgaria*], od 28. oktobra 1998, Izveštaji 1998-VIII). Što se tiče obima tog preispitivanja, stav koji se nalazi u osnovi odavno utvrđene prakse Suda formulisan je još u presudi u (navedenom) predmetu *Šiser* (st. 31):

„Pored toga, prema članu 5, stav 3, postoji i procesni i materijalni zahtev. Procesni zahtev obavezuje „službeno lice“ da lično sasluša lice izvedeno pred njega [...]; materijalni zahtev ga obavezuje da razmotri okolnosti u prilog ili protiv pritvora, da oslanjanjem na pravne kriterijume odluči da li postoje razlozi koji opravdavaju pritvor i da naloži oslobađanje ako takvi razlozi ne postoje [...].

82. Drugim rečima, „član 5, st. 3 licu koje vrši sudijsku funkciju nalaže da razmotri osnovanost pritvora“ (vidi st. 41 presude u navedenom predmetu *T. V. protiv Malte* i st. 47 presude u navedenom predmetu *Akvilina*).

83. Shodno tome, prvo automatsko preispitivanje odluke o hapšenju i pritvoru mora biti takvo da se u okviru njega mogu razmotriti pitanja vezana za zakonitost i postojanje osnovane sumnje da je uhapšeno lice izvršilo krivično delo; drugim rečima, da li pritvor može biti opravdan dozvoljenim izuzecima iz člana 5, st. 1(c). Kada ne može ili je nezakonit, lice koje vrši sudijsku funkciju mora imati ovlašćenje da naloži puštanje na slobodu (vidi st. 40 presude u navedenom predmetu *Mekej*).

84. Međutim, ispitivanje relevantne sudske prakse ne daje nikakav osnov za zaključak da preispitivanje lišenja slobode podrazumeva automatsku obavezu razmatranja uslovnog ili bezuslovnog puštanja podnosioca predstavke na slobodu do suđenja, iz razloga koji se ne odnose na zakonitost pritvora ili postojanje osnovane sumnje da je podnosilac predstavke izvršio krivično delo. Dakle, ništa ne navodi na pomisao da je Sud pominjanjem „okolnosti u prilog ili protiv pritvora“ u svojoj presudi u

predmetu *Šiser* učinio išta drugo do ukazao na to da lice koje vrši sudijsku funkciju mora biti ovlašćeno da razmatra da li su hapšenje i pritvor zakoniti po domaćem pravu i da li zadovoljavaju zahteve iz člana 5, st. 1(c) (vidi st. 36 presude u navedenom predmetu *Mekej*).

85. Sud je u nekoliko navrata konstatovao da istraga terorističkih akata vlastima nesumnjivo stvara posebne probleme (vidi st. 61 presude u navedenom predmetu *Brogan i drugi*; st. 58 presude u predmetu *Mari protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [*Murray v. the United Kingdom*], od 28. oktobra 1994, Serija A br. 300-A; i st. 78 presude u predmetu *Aksoj protiv Turske* [*Aksoy v. Turkey*], od 18. decembra 1996, Izveštaji 1996-VI). Sud je u presudi u (navedenom) predmetu *Brogan i drugi* (st. 61) posebno priznao da „teškoće ... sudske kontrole nad odlukama o hapšenju i pritvaranju osumnjičenih za terorizam mogu uticati na način primene člana 5, st. 3; na primer, mogu iziskivati postojanje odgovarajućih procesnih garantija s obzirom na prirodu krivičnih dela za koja su lica osumnjičena. To, međutim, ne znači da član 5 istražnim organima daje „*carte blanche*“ da hapse osumnjičene kako bi ih ispitali, bez delotvorne kontrole domaćih sudova i, u krajnjem slučaju, institucija zaduženih za nadzor nad primenom Konvencije, kad god tvrde da je reč o terorizmu (vidi st. 104 presude Velikog veća u predmetu *Odžalan protiv Turske* [*Öcalan v. Turkey*], predstavka br. 46221/99, ECHR 2005-IV).

(δ) *Period pre suđenja ili pritvor*

86. Pretpostavka je u prilog puštanja na slobodu. Kao što je utvrđeno u presudi u predmetu *Nojmajster protiv Austrije* ([*Neumeister v. Austria*], od 27. juna 1968, str. 37, st. 4, Serija A br. 8), drugi aspekt člana 5, st. 3 sudskim vlastima ne daje mogućnost da biraju između suđenja optuženom u razumnom roku ili njegovog uslovnog puštanja na slobodu do suđenja. Mora se pretpostavljati da je nevin dok se ne osudi, a svrha odredbe koju razmatramo je da u suštini nalaže njegovo uslovno puštanje na slobodu kada produženje pritvora više nije osnovano.

87. Produženje pritvora, dakle, može biti opravdano u datom slučaju samo ako postoje konkretni pokazatelji da to zaista zahteva javni interes kojim bi se, bez obzira na pretpostavku nevinosti, opravdalo odstupanje od pravila o poštovanju lične slobode iz člana 5 Konvencije (vidi, među ostalim presudama, presudu Velikog veća u predmetu *Kudla protiv Poljske*, predstavka br. 30210/96, st. 110 *et seq.*, ECHR 2000-XI).

88. Dalje postojanje osnovane sumnje da je uhapšeno lice izvršilo krivično delo predstavlja uslov *sine qua non* za zakonitost produženja pritvora, ali kako vreme protiče ovo više neće biti dovoljno opravdanje za produžavanje pritvora. Sud nije pokušao da ovaj koncept izrazi u određenom broju dana, nedelja, meseci ili godina, ili u različitim vremenskim rokovima koji bi zavisili od težine dela (vidi st. 4 presude u predmetu *Štegmiler protiv Austrije* [*Stögmüller v. Austria*], predstavka br.

1602/62, od 10. novembra 1969). Kada postojanje „osnovane sumnje“ više nije dovoljno, Sud mora da utvrdi postoje li drugi osnovi, koje predočavaju sudski organi koji i dalje opravdavaju lišenje slobode. Konkretno, on mora da utvrdi da li su ti osnovi „relevantni“ i „dovoljni“ i da li su nacionalni organi pokazali „posebnu revnost“ u sprovođenju postupaka (vidi, među ostalim presudama, st. 35 presude u predmetu *Letelije protiv Francuske* [*Letellier v. France*], od 26. juna 1991, Serija A br. 207, i st. 50 presude u predmetu *Jadı i Sargin protiv Turske* [*Yağcı and Sargin v. Turkey*] od 8. juna 1995, Serija A br. no. 319-A).

89. Sud u svojoj praksi još nije imao priliku da se bavi samom početnom fazom pritvora u ovom kontekstu, jer, kako pretpostavlja, postojanje sumnje predstavlja dovoljan osnov za pritvor u velikoj većini predmeta i svako odsustvo mogućnosti puštanja na slobodu uz jemstvo nije se moglo ozbiljno osporavati. On, pak, ne sumnja da mora postojati prilika da sud razmotri mogućnost puštanja na slobodu do suđenja čak i u ovoj fazi, jer će postojati predmeti u kojima su priroda dela ili lične okolnosti osumnjičenog izvršioca takve da pritvor ne bi bio osnovan ili da ne bi mogao biti opravdan relevantnim ili dovoljnim razlozima. Ne postoji izričit zahtev „blagovremenosti“ kao u prvoj rečenici st. 3 člana 5. Međutim, takvo razmatranje, bilo na zahtev podnosioca predstavke ili po sopstvenom nahođenju sudije, mora da se sprovede sa dužnom ekspeditivnošću, kako bi se svako neopravdano lišenje slobode svelo na najmanju moguću meru (vidi st. 46 presude u navedenom predmetu *Mekej*).

90. Kako bi se obezbedilo da je zajemčeno pravo praktično i delotvorno, a ne teoretsko i iluzorno, nije samo stvar dobre prakse već je i izuzetno poželjno da, u cilju svođenja kašnjenja na najmanju moguću meru, lice koje vrši sudijsku funkciju i sprovodi prvo automatsko ispitivanje zakonitosti i postojanje osnova za pritvor bude ovlašćeno i da razmotri mogućnost puštanja na slobodu uz jemstvo. To Konvencija, međutim, ne zahteva, i u načelu ne postoji nijedan razlog zašto o tim pitanjima ne bi odlučivalo dvoje različitih lica koja vrše sudijsku funkciju, u propisanom vremenskom okviru. U svakom slučaju, ne može se tumačiti da postoji zahtev da se razmatranje puštanja na slobodu uz jemstvo sprovodi većom brzinom od one koja se zahteva u pogledu prvog automatskog preispitivanja odluke o pritvoru, koje, po Sudu, ne sme biti kasnije nego četiri dana od trenutka lišenja slobode (vidi presudu u navedenom predmetu *Brogan i drugi*).

(b) Primena ovih opštih načela na ovaj predmet

(a) Da li su prvi podnosilac i podnositeljka predstavke bez odlaganja izvedeni pred sudiju ili lice koje vrši sudijsku funkciju i ispunjava zahteve člana 5, st. 3 Konvencije?

91. Mada, kao što je konstatovano gore u tekstu (u stavu 80), „nadležnu sudsku vlast“ iz stava 1(c) člana 5 treba shvatiti kao sinonim za izraz „sudija ili drugo službeno lice zakonom određeno da obavlja sudske funkcije“ iz

stava 3 tog člana, ne sledi da sudska tela koja treba da sprovedu razne sudijske funkcije na koje se ove dve odredbe odnose moraju neizostavno biti identična. Naprotiv, Sud je u svojoj praksi u više navrata istakao da je konkretna svrha prvog aspekta člana 5, st. 3 ograničena na to da se obezbedi da pritvoreno lice bez odlaganja bude izvedeno pred neku sudsku vlast ovlašćenu da ocenjuje zakonitost hapšenja, razmotri osnovanost pritvora i naloži puštanje na slobodu ako bi dalji pritvor bio nezakonit. Tamo gde su ovi uslovi ispunjeni, Sud je zaključivao da su zahtevi nametnuti ovim prvim delom st. 3 člana 5 zadovoljeni. Shodno tome, on smatra da je u ovom predmetu ispravno upitati ne da li je podnosioce predstavke trebalo izvesti pred osnovni sud, sudsku vlast u Severnoj Irskoj pred kojom se optuženi pojavljuje po prvi put nakon što je optužen za krivično delo, već da li su zapravo izvedeni pred sudiju ili drugo službeno lice koje zadovoljava zahteve iz prvog aspekta člana 5, st. 3 Konvencije, u vezi sa prvobitnim lišenjem slobode, na kakvo se odnosi član 5, st. 1(c).

92. Pre no što se pozabavi ovim pitanjem, Sud primećuje da su prvi podnosilac i podnositeljka predstavke tokom pritvora dva puta izvedeni pred posebno određenog sudiju Sreskog suda: četrdeset i osam sati nakon hapšenja, kada je DJT podneo zahteve za izdavanje naloga o produženju njihovog pritvora shodno stavu 29 Priloga br. 8, i pet dana kasnije, kada je DJT podneo zahteve za produženje tih naloga u skladu sa stavom 36 Priloga br. 8 (vidi stavove 6-8 i 33 gore u tekstu). Mada su prvi podnosilac i podnositeljka predstavke nalog izdat u skladu sa stavom 36 osporavali u zahtevu za kontrolu zakonitosti, Visoki sud je zaključio da stav 32, u kojem su propisani osnovi za izdavanje naloga o produženju pritvora mora biti tumačen u skladu sa članom 5, st. 3 Konvencije (vidi stavove 19 i 21 gore u tekstu). Sud stoga polazi od toga da ne postoji nikakva razlika u ovlašćenjima sudije iz stava 29 i sudije iz stava 36.

93. U pogledu zahteva vezanog za „blagovremenost“, Sud konstatuje da su u ovom predmetu prvi podnosilac i podnositeljka predstavke bili punoletna lica koja su izvedena pred sudiju u roku od četrdeset i osam sati od hapšenja, zbog sumnje da su izvršili teško krivično delo povezano sa terorizmom. Imajući u vidu načela izneta u stavovima 77 i 78 gore u tekstu, Sud prihvata da su oni „bez odlaganja“ izvedeni pred sudiju.

94. Drugi zahtev iz člana 5, st. 3 je da prvo pojavljivanje pritvorenog lica pred licem koje vrši sudijsku funkciju treba da bude automatsko. Prvi podnosilac i podnositeljka predstavke u ovom predmetu nisu nastojali da tvrde da je bilo suprotno. U stavu 29 Priloga br. 8 uz Zakon iz 2000. propisana je obaveza policijskih službenika da, ako žele da pritvor bude produžen posle početnih četrdeset i osam sati, zahtev za to podnesu sudiji Sreskog suda (vidi stav 32 gore u tekstu); prvi podnosilac i podnositeljka predstavke stoga nisu mogli da budu pritvoreni duže od četrdeset i osam sati a da prethodno nisu izvedeni pred sudiju.

95. Treće, Sud je u brojnim prilikama zauzeo stav da sudija ili drugo lice koje vrši sudijsku funkciju iz člana 5, st. 3 Konvencije mora da pruža potrebne garantije nezavisnosti od izvršnih vlasti i strana u postupku; ono mora biti u mogućnosti da razmatra zakonitost i opravdanost hapšenja i pritvora (što treba da obuhvata i razmatranje okolnosti za i protiv pritvora, kako bi odlučio da li postoje razlozi koji opravdavaju pritvor); i, ako ne postoje dovoljni razlozi koji opravdavaju pritvor, ono mora da bude ovlašćeno da naloži puštanje na slobodu.

96. Strane u postupku se slažu da je sudija Sreskog suda bila nezavisna. Zato Sud treba da razmotri sledeća dva bitna pitanja: prvo, da li je ona imala odgovarajuću nadležnost da razmatra zakonitost pritvora podnosioca i podnositeljke predstavke; i, drugo, da li je imala potrebno ovlašćenje da naloži njihovo puštanje na slobodu.

97. Mada je Visoki sud zaključio da stav 32 mora biti tumačen u skladu sa članom 5, st. 3 (vidi stavove 19 i 21 gore u tekstu), prvi podnosilac i podnositeljka predstavke su osporavali njegovu kasniju tvrdnju da ispitivanje zakonitosti hapšenja ne mora da obuhvata detaljnu analizu osnova za odluku o hapšenju i da treba da odražava ograničenja koja neizostavno postoje u brojnim hapšenjima u vezi sa terorističkim delima.

98. Sud primećuje da je Visoki sud ovu smernicu dao apstraktno, te da nije imao priliku da vidi kako bi je domaći sudovi primenjivali u praksi. Bez obzira na to, Sud u načelu u presudi Visokog suda ne vidi ništa što protivreči njegovoj sopstvenoj jurisprudenciji. Konkretno, primećuje da u prethodnim predmetima nije definisao tačan sadržaj i/ili oblik analize koju član 5, st. 3 zahteva, već je jednostavno navodio da lice koje vrši sudijsku funkciju mora biti u mogućnosti da razmatra zakonitost i opravdanost hapšenja i pritvora, da razmatra okolnosti u prilog ili protiv pritvora, uključujući postojanje osnovane sumnje, i da odlučuje o postojanju razloga koji opravdavaju pritvor. Štaviše, kao što je gore u tekstu (u stavu 83) konstatovano, mada je rekao da organi koji istražuju terorističke akte nemaju „*carte blanche*“, Sud je konkretno priznao da je svestan problema koje državnim vlastima istraga takvih dela može stvoriti. Stoga, Sud na osnovu dokaza koje ima na raspolaganju ne može da se složi sa prvim podnosiocem i podnositeljkom predstavke da preispitivanje odluke o pritvoru koje je, po mišljenju Visokog suda, svojstveno osporavanom zakonodavstvu, neizostavno ne ispunjava zahtev iz člana 5, st. 3 Konvencije.

99. Iako je u ovom predmetu Visoki sud ukinuo odluku sudije Sreskog suda o produženju pritvora zato što je propustila da ispita prvobitnu zakonitost hapšenja, on je bio uveren da sudija Sreskog suda nije propustila da razmotri da li je pritvor potreban, što predstavlja osnov za izdavanje naloga, i da je njena odluka bila adekvatno obrazložena (vidi stavove 19-20 gore u tekstu).

100. U pogledu pitanja da li je sudija Sreskog suda bila ovlašćena da naloži puštanje na slobodu u slučaju nezakonitog hapšenja ili pritvora, Sud podseća da je Visoki sud u ovom predmetu prihvatio da sudija Sreskog suda mora imati ovlašćenje da naloži puštanje na slobodu ako ne postoji zakoniti osnov za prvobitno hapšenje ili produženje pritvora, iako takvo ovlašćenje nije izričito propisano Zakonom iz 2000, jer odredbe tog Zakona moraju biti tumačene u skladu sa zahtevima iz člana 5, st. 3 Konvencije (vidi stavove 19 i 21 gore u tekstu). Pored toga, Sud konstatuje da lice mora biti pušteno na slobodu kada nije podnet ili odobren zahtev za izdavanje naloga o pritvoru (ili produženju pritvora), pošto više ne postoji zakonski osnov za produženje pritvora.

101. Prvi podnosilac i podnositeljka predstavke su sugerisali da bi sudija Sreskog suda trebalo da bude ovlašćena i da naloži uslovno puštanje na slobodu. Međutim, kao što je konstatovano u stavu 84 gore u tekstu, praksa Suda ne potkrepljuje tvrdnju prvog podnosioca i podnositeljke predstavke da sudska vlast koja sprovodi prvo preispitivanje lišenja slobode treba da bude ovlašćena da naloži uslovno puštanje na slobodu. Sud je u presudi u (navedenom) predmetu *Mekeji* (st. 47) naveo da bi bilo „veoma poželjno“ da lice koje vrši sudijsku funkciju i koje sprovodi prvo automatsko ispitivanje zakonitosti bude ovlašćeno i da razmotri puštanje na slobodu uz jemstvo, iz razloga koji se ne odnose na zakonitost pritvora ili postojanje osnovane sumnje da je podnosilac predstavke izvršio krivično delo, ali je naglasio da Konvencija to ne zahteva i da u načelu ne postoji razlog zašto se tim pitanjima ne bi bavila dva lica koja vrše sudijsku funkciju.

(β) Da li je trebalo da postoji mogućnost uslovnog puštanja na slobodu tokom trajanja pritvora prvog podnosioca i podnositeljke predstavke?

102. Prvi podnosilac i podnositeljka predstavke su posle prvog preispitivanja odluke o njihovom pritvaranju ostali u policijskom pritvoru još deset dana. Iako su drugi put izvedeni pred sudiju Sreskog suda kada su se u pritvoru već nalazili sedam dana, prihvata se da tokom celog boravka u pritvoru nisu izvedeni pred sudiju ovlašćenog da naloži uslovno puštanje na slobodu. Zato su se prvi podnosilac i podnositeljka predstavke žalili da postupak propisan u Prilogu br. 8 uz Zakon iz 2000. nije u skladu sa članom 5, st. 3 Konvencije jer dozvoljava da oni, iako nisu optuženi, budu u pritvoru najviše dvadeset osam dana, tokom kojih uopšte nije moralo da bude razmatreno njihovo uslovno puštanje na slobodu.

103. Sud ne može da razmatra ta pravila iz Priloga br. 8 *in abstracto*, već mora da se ograniči na činjenice predmeta koje ima na raspolaganju. Stoga, iako su prvi podnosilac i podnositeljka predstavke mogli biti pritvoreni najviše dvadeset osam dana, on ne može da prenebregne činjenicu da su prvi podnosilac i podnositeljka predstavke u ovom predmetu pušteni na slobodu posle dvanaest dana. Štaviše, ne smatra da je nepostojanje ikakve kasnije optužbe od značaja; ništa u članu 5, st. 3 ne

sugeriše da pritvorena lica moraju biti optužena za krivično delo da bi njihov pritvor bio u skladu sa tom odredbom (vidi st. 53 presude u navedenom predmetu *Brogan*).

104. Kao što je konstatovano u stavu 75 gore u tekstu, član 5, st. 3 se strukturno odnosi na dve različite stvari koje obezbeđuju različita prava i koje nisu vremenski povezane: na rane faze nakon hapšenja, zbog sumnje da je lice izvršilo krivično delo, i na period do suđenja pred krivičnim sudom, tokom kojeg lice može biti pritvoreno ili pušteno na slobodu, uslovno ili bezuslovno (vidi st. 49 presude u navedenom predmetu *T. V. protiv Malte*, st. 31 presude u navedenom predmetu *Mekej* i st. 119 presude u navedenom predmetu *Medvedjev protiv Francuske*). Tokom te početne faze, shodno prvom aspektu odredbe člana 5, st. 3, pritvor nekog lica može biti opravdan samim postojanjem „opravdane sumnje“ da je izvršilo krivično delo. Međutim, dalje postojanje sumnje neće biti dovoljno za produženje pritvora nakon protoka određenog vremena, iako Sud nije pokušao da pretoči taj koncept u određeni broj dana, nedelja, meseci ili godina, ili u razne vremenske rokove koji bi zavisili od težine dela (vidi st. 4 presude u navedenom predmetu *Štegmiler*). Stoga je na Sudu da u ovom predmetu odluči da li su prvi podnosilac i podnositeljka predstavke sve vreme bili pritvoreni u skladu sa prvim aspektom odredbe iz člana 5, st. 3 ili produženje njihovog pritvora u nekom trenutku više nije moglo da bude opravdano postojanjem „opravdane sumnje“.

105. Prvi podnosilac i podnositeljka predstavke u ovom predmetu bili su pritvoreni dvanaest dana, što je predstavljalo relativno kratak vremenski period. Stoga Sud smatra da su se oni sve vreme nalazili u „početnim fazama“ lišenja slobode, kad je njihov pritvor mogao biti opravdan postojanjem osnovane sumnje da su izvršili krivično delo: stoga nije bilo nužno uopšte razmatrati njihovo uslovno puštanje na slobodu tokom ovog perioda.

106. U svakom slučaju, Sud konstatuje da je tokom perioda pritvora prvog podnosioca i podnositeljke predstavke postojao niz zaštitnih mera koje su ih štitile od arbitrarnog pritvora. Prvo, prema propisima iz Priloga br. 8, sudija je mogla samo da produži pritvor za najviše sedam dana, pri čemu on nije mogao ukupno da traje duže od dvadeset i osam dana. Pre no što je odobrila produženje, sudija je morala da bude uverena da postoje opravdani razlozi za uverenje da je produženje pritvora nužno i da se istraga sprovodi revnosno i ekspeditivno (vidi stav 36 gore u tekstu). Pored toga, nakon presude Visokog suda, sudija je takođe morala da bude uverena da je hapšenje bilo zakonito i da razmotri osnovanost pritvora. Iako se u određenim slučajevima pritvorena lica i/ili njihovi zastupnici mogu isključiti sa ročišta, u ovom predmetu je prvi podnosilac predstavke svedočio pod zakletvom tokom prvog preispitivanja odluke o pritvoru, a sud je saslušao argumente i prvog podnosioca i podnositeljke predstavke tokom drugog preispitivanja (vidi stav 8 gore u tekstu). Konačno, prvi podnosilac i

podnositeljka predstavke imali su mogućnost da osporavaju produženje pritvora posredstvom zahteva za kontrolu zakonitosti.

107. Postojale su strože zaštitne mere za svako produženje kojim bi se pritvor produžio na više od četrnaest dana; međutim, to u ovom predmetu nije bilo nužno jer su prvi podnosilac i podnositeljka predstavke pušteni na slobodu posle dvanaest dana.

108. Imajući u vidu navedene faktore, Sud ne smatra da je nepostojanje mogućnosti uslovnog puštanja na slobodu tokom trajanja pritvora prvog podnosioca i podnositeljke predstavke dovelo do bilo kakve povrede člana 5, st. 3 Konvencije.

(γ) Zaključak

109. Navedeno sagledavanje problema dovoljno je da omogući Sudu da zaključi da pritvor prvog podnosioca i podnositeljke predstavke, zasnovan na Prilogu br. 8 uz Zakon iz 2000, nije predstavljao povredu člana 5, st. 3 Konvencije.

SUD IZ TIH RAZLOGA JEDNOGLASNO,

1. *Spaja* predstavke br. 26289/12 i 29891/12 koje su podneli prvi, odnosno treći podnosilac predstavke;

...

5. *Zaključuje* da nije prekršen član 5, st. 3 Konvencije.

Presuda sačinjena na engleskom jeziku i pisanim putem dostavljena 12. maja 2015, shodno pravilu 77, st. 2 i 3, Poslovnika Suda..

Fransoaz Elen-Paso
sekretar

Paivi Hirvela
predsednik

© **Savet Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2016.**

Engleski i francuski predstavljaju službene jezike Evropskog suda za ljudska prava. Ovaj prevod je realizovan uz podršku Trast fonda za ljudska prava Saveta Evrope (www.coe.int/humanrightstrustfund). On ne obavezuje Sud, niti Sud preuzima bilo kakvu odgovornost za njegov kvalitet. Može se preuzeti iz baze podataka sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) ili iz bilo koje druge baze podataka kojoj ga je Sud prosledio. Može se objavljivati u nekomercijalne svrhe pod uslovom da se navede ceo naslov predmeta, zajedno sa navedenom naznakom o autorskim pravima i uz pominjanje Trast fonda za ljudska prava. Molimo Vas da kontaktirate : publishing@echr.coe.int ukoliko nameravate da koristite bilo koji deo ovog prevoda u komercijalne svrhe.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2016

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>), or from any database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact : publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2016

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de donnée à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.